

Tygodnik Gospodarczy

WYDAWNICTWO IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W POZNANIU

Organ publikacyjny Wojewódzkiego Wydziału Apropizacji i Handlu, Wojewódzkiego Wydziału Przemysłowego, Izby Przemysłowo-Handlowej i Izby Rzemieśniczej w Poznaniu

Rok 'II

6 lipca 1946

Nr 27

Powstanie i wygaśnięcie zobowiązań podatkowych

1. Powstanie zobowiązań podatkowych.

Znany już Czytelnikom z poprzednich numerów „Tygodnika” dekret o Zobowiązaniach Podatkowych stanowi, iż zobowiązanie podatkowe powstaje z chwilą doręczenia podatnikowi, a w razie śmierci podatnika jego spadkobiercom — w sposób prawem przepisany — decyzji ustalającej zobowiązanie podatkowe.

Jeżeli przepisy prawne przewidują obowiązek uiszczenia podatku bez uprzedniego doręczenia decyzji, zobowiązanie podatkowe powstaje z nastaniem okoliczności wskazanych w przepisach prawnych.

Zobowiązanie podatkowe płatne jest w terminie określonym w ustawie. Jeżeli termin płatności jest w ustawie określony kalendarzowo, decyzja zaś ustalająca należność nie została doręczona co najmniej na miesiąc przed terminem płatności kalendarzowo określonym, obowiązuje przepis, iż termin płatności należności z tytułu zobowiązania podatkowego upływa w miesiąc po doręczeniu decyzji ustalającej należność.

2. Wygaśnięcie zobowiązań podatkowych

W rozdziale o wygaśnięciu zobowiązań podatkowych dekret określa sposoby wykonania zobowiązań oraz uprawnienia podatników i władzy podatkowej co do kolejności zaliczenia wpłat.

Zobowiązanie podatkowe wygasa przez zapłatę, potrącenie, umorzenie lub przedawnienie.

1. Zapłata

Zapłata należności z tytułu zobowiązania podatkowego następuje pieniędzmi mającymi obieg prawny w chwili zapłaty.

Minister Skarbu może jednak w drodze rozporządzenia określać także inną formę zapłaty obok zapłaty pieniędzmi mającymi obieg prawny w chwili zapłaty.

Przy dokonywaniu zapłaty dłużnik mający różne zobowiązania podatkowe może wskazać przy zapłacie, które zobowiązanie chce uiszczyć.

Z tego jednak, co przypada na rachunek danego zobowiązania podatkowego, władza podatkowa ma prawo zaspokoić przede wszystkim koszty egzekucyjne oraz dodatki za zwłokę.

W braku jakiegokolwiek oświadczenia ze strony dłużnika, zapłatę zarachowuje się przede wszystkim na grzywny i kary pieniężne a następnie na poczet zobowiązania, którego termin płatności upłynął, jeżeli zaś jest kilka zobowiązań — na poczet zobowiązania, które nie korzysta z przywilejów i pierwszeństwa zaspokojenia, a to w kolejności od najdawniejszego.

W tym miejscu należy poruszyć sprawę przywilejów i pierwszeństwa zaspokojenia zobowiązań podatkowych.

Dekret o Zobowiązaniach Podatkowych stanowi w tej mierze, iż **podatki rzeczowe** (a nie osobiste) korzystają z ustawowego prawa zastawu i pierwszeństwa zaspokojenia z majątku, który przyjęty był do podstawy opodatkowania, przed wszystkimi innymi wierzytelnościami, nie wyłączając wierzytelności hipotecznych i wszelkich innych wierzytelności uprzywilejowanych z wyjątkiem kosztów egzekucyjnych.

Z ustawowego prawa zastawu i pierwszeństwa zaspokojenia korzystają ponadto podatki rzeczowe bez względu na zmianę w tytule własności majątku oraz jeżeli chodzi o **majątek przedsiębiorstwa**, w stosunku do wszystkich wchodzących w skład jego przedmiotów i to chociażby nie należały one do jego właściciela.

Rozporządzenie min. Skarbu określi, jakie przedmioty uważać należy za wchodzące w skład majątku przedsiębiorstwa.

Jeżeli chodzi o zagadnienie przedmiotów, które mają być określone jako majątek przedsiębiorstwa, to nie przesadzając uregulowania tej kwestii przez rozporządzenie wykonawcze należy przyjąć, iż chodzi tu o majątek przedsiębiorstwa w dotychczas obowiązującym rozumieniu.

W tym numerze:

Powstanie i wygaśnięcie zobowiązań podatkowych — Podstawy ustroju gospodarczego Polski. — Zagadnienia gospodarcze Ziemi Lubuskiej. — Ułgi podatkowe. — Poradnik księgowego. — Pracownicy umysłowi. — Ogólnokrajowe Targi Jesienne „Odzież i Dom” w Poznaniu.

W najbliższych numerach:

Odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe. — Zaliczki na podatek dochodowy. — Poradnik księgowego. — Księgowość w świetle nowych przepisów. — Kto podlega ubezpieczeniom społecznym — Podwyższenie opłat stemplowych.

Stale działają:

Skarbowość — Księgowość — Pieniądz i kredyt — Sprawy socjalne — Komunikacja — Ustawodawstwo handlowe — Administracja przemysłowa — Przemysł — Rzemiosło — Handel.

Za majątek ruchomy, należący do przedsiębiorstwa uważa się wszystkie rzeczy ruchome, nie wyłączając wierzytelności i innych praw majątkowych, wchodzące w skład przedsiębiorstwa bez względu na inne do nich prawa osób trzecich.

W szczególności uważa się za należące do przedsiębiorstwa rzeczy mająte lub dzierżawione od osób trzecich albo na mocy jakiegokolwiek innego tytułu oddane do przedsiębiorstwa celem stałego lub nawet czasowego ich używania lub użytkowania.

Nie uważa się za majątek ruchomy, należący do przedsiębiorstwa jedynie następujących rzeczy wchodzących w skład przedsiębiorstwa:

1. przyjętych do przesłania przez przedsiębiorstwo ekspedycyjne,
2. przyjętych do przewiezienia przez przedsiębiorstwo przewozowe,
3. przyjętych do przechowania na mocy umowy o przechowaniu jak również na mocy umowy składu, jeżeli przedsiębiorca składowy nie nabył prawa własności na rzeczach złożonych; przedsiębiorca składowy może nabyć własność na rzeczach zamiennych (które to rzeczy uważa się za należące do przedsiębiorstwa), oddanych na przechowanie z zastrzeżeniem, iż przechowawca może nimi rozporządzać i ma zwrócić taką samą ilość rzeczy tego samego gatunku i takiej samej jakości,
4. przyjętych do naprawy,
5. przyjętych do przerobu, jeżeli oddanie do przerobu nie nastąpiło w związku z prowadzeniem przez oddającego przedsiębiorstwa handlowego lub przemysłowego,
6. przyjętych do sprzedaży przez przedsiębiorstwo komisyjne pod ściśle określonymi warunkami,
7. wierzytelności przedsiębiorstwa komisyjnego z tytułu ceny rzeczy przyjętych do sprzedaży jeżeli rzeczy te nie były uważane za wchodzące w skład przedsiębiorstwa,
8. wierzytelności pieniężnych, co do których danemu przedsiębiorstwu zlecono inkaso lub inną realizację wierzytelności.

Istotne znaczenie tych zasad polega na tym, że według nich mogą należeć do przedsiębiorstwa:

- a) nie tylko rzeczy zmysłowe, lecz też wierzytelności i inne prawa majątkowe,
- b) nie tylko rzeczy będące własnością danego przedsiębiorcy, lecz też będące własnością innych osób.

Wypada podkreślić, że chodzi tu o przedmioty wchodzące w skład przedsiębiorstwa jako zorganizowanej całości czyli te rzeczy, które „zapewniają możliwość prowadzenia danego przedsiębiorstwa”, „tworzą podstawę zarobkowej działalności” przedsiębiorcy. Z okoliczności więc, że pewna rzecz znajduje się w lokalu przedsiębiorstwa, nie wynika samo przez się, że ona do przedsiębiorstwa „należy”.

2. Potrącenie

Dekret stanowi w tej mierze, iż na wniosek dłużnika zobowiązanie podatkowe ulega potrąceniu z jego wzajemną, bezsporną i wymagalną wierzytelnością wobec Skarbu Państwa.

Wierzytelnościami są również kwoty nadmiernie lub nienależnie uiszczone tytułem zobowiązań podatkowych oraz kosztów egzekucyjnych; kwoty te ulegają zaliczeniu na poczet innych płatnych zobowiązań podatkowych dłużnika, a w ich braku ulegają zwrotowi w gotówce.

O dokonaniu potrącenia (zaliczenia) władza zawiadamia równocześnie dłużnika. Żądanie zwrotu nadpłaty przedawnia się z upływem następnego roku kalendarzowego po roku, w którym nadpłata powstała.

Nowością jest, iż ograniczenia, że wierzytelności te mają pochodzić ze stosunku prywatno-prawnego, jak stanowiła Ordynacja Podatkowa, dekret nie zawiera. Potrącenie następuje na wniosek dłużnika. Wierzytelności w postaci nadpłat muszą być zaliczane z urzędu bez wniosku dłużnika.

Unormowanie zagadnienia potrącenia wierzytelności wobec Skarbu Państwa jest dlatego potrzebne, ponieważ przepisy Kodeksu zobowiązań o „potrąceniu” dotyczą (jak cały Kodeks zobowiązań) stanów faktycznych, unormowanych wyłącznie przez prawo prywatne, a zatem przypadku, w którym obie wierzytelności są prywatno-prawne.

Z tekstu „wobec Skarbu Państwa” (z niezastosowania tekstu „wobec Państwa”) wynika, że dłużnik nie jest uprawniony do potrącenia wierzytelności wobec przedsiębiorstwa

państwowego, lub zakładu państwowego, jeżeli przedsiębiorstwo lub zakład jest osobą prawną (np. wobec monopolu państwowego). Natomiast powinna być potrącona na wniosek dłużnika wierzytelność wobec takiego przedsiębiorstwa państwowego, które nie jest odrębną osobą prawną, lecz jest własnością Skarbu Państwa (np. wobec zarządu lasów państwowych, uzdrowiska państwowego itp.).

Kompensacja wierzytelności „wobec Skarbu Państwa” ma jednak tylko to znaczenie, że dłużnik będący wierzycielem wobec Skarbu, ma prawo żądać potrącenia swojej wierzytelności, gdy natomiast dłużnik, będący wierzycielem wobec Państwa, a nie wobec Skarbu Państwa, takiego prawa nie ma. Należy przyjąć, iż nie znaczy to, żeby władzy podatkowej było zabronione zezwolić na potrącenie wierzytelności dłużnika np. wobec Państwowego Monopolu Spirytusowego; a zatem potrącenie wierzytelności, którą dłużnik ma wobec Państwa, lecz nie wobec Skarbu Państwa, powinno być pozostawione uznaniu władzy.

3. Przedawnienie

Zobowiązanie podatkowe przedawnia się z upływem 5 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym upłynął termin płatności.

Odroczenie terminu płatności, rozłożenie na raty należności oraz każda czynność władzy zmierzająca do ściągnięcia należności a podana do wiadomości dłużnika, przerywa bieg przedawnienia.

Przedawnienie biegnie na nowo po upływie tego roku kalendarzowego, w którym upłynął termin wskazany w decyzji o odroczeniu lub termin płatności ostatniej raty albo w którym dokonano czynności, zmierzającej do ściągnięcia należności.

Nie wygasają z tytułu przedawnienia zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką lub zastawem. Zobowiązania te mogą być jednak zaspokojone tylko z przedmiotów majątkowych, na których zostały zabezpieczone.

4. Dodatki za zwłokę

Nową koncepcją wprowadzoną przez dekret o Zobowiązaniach Podatkowych jest zerwanie z dotychczasowym systemem obliczania t. zw. odsetek za zwłokę w prostym stosunku do czasu, co nosiło charakter pewnego rodzaju odsetek od pożyczki i wprowadza tzw. dodatki za zwłokę będące ostrą represją w stosunku do dłużników zalegających z uiszczeniem należności.

Dodatki te wzrastają w stromej progresji od dnia następnego po upływie terminu płatności w następującej wysokości:

1. przy zwłoce nie dłuższej niż 14 — dni — 1% od zaległości,
2. przy zwłoce ponad 14 dni a nie dłuższej niż 1 miesiąc 2% od zaległości,
3. przy zwłoce ponad 1 miesiąc a nie dłuższej niż 3 miesiące 8% od zaległości,
4. przy zwłoce ponad 3 miesiące a nie dłuższej niż 5 miesięcy 15% od zaległości,
5. przy zwłoce ponad 5 miesięcy 20% od zaległości.

mgr Z. Mielcarzewicz

Zgon dyr. Izby Przem. - Handlowej w Warszawie

Dnia 29 czerwca br. zmarł dyrektor Izby P.-H. w Warszawie dr Andrzej Marchwiński. Przez śmierć swego dyrektora Izba Warszawska poniosła niepowetowaną stratę. Zmarły bowiem był jednym z najdzielniejszych pracowników samorządu gospodarczego, na którego terenie pracował od początku jego zaprowadzenia w województwach centralnych, przeszedłszy doń ze służby w M. S. Z. Przez kilka lat zajmował Zmarły stanowisko w.-dyrektora Związku Przemysłu Chemicznego w Polsce, po czym znowu powrócił do samorządu gospodarczego. Szczególniej cenną była jego działalność na terenie Międzynarodowej Izby Handlowej przed wojną. W czasie okupacji pracował nadal w Izbie Przemysłowo-Handlowej w Warszawie, ostatnio pełnił dodatkowo funkcje dyrektora Zrzeszenia Eksporterów i Importerów R. P. oraz wykładowcy na S. G. H. w Warszawie.

Pogrzeb odbył się w Skolimowie dnia 2 lipca br.

Izbie P.-H. w Warszawie oraz Rodzinie zmarłego wyraża redakcja naszego pisma serdeczne współczucie.

Podstawy ustroju gospodarczego Polski

(z przemówienia ministra Przemysłu Hilarego Minca na wiecu w Poznaniu w dniu 26 czerwca br.)

W dniu 26 czerwca br. odbył się w Poznaniu w związku z referendum ludowym wiec publiczny, na którym minister Przemysłu Hilary Minc wygłosił przemówienie, którego część dotyczącą życia gospodarczego podajemy poniżej.

Nasz ustrój gospodarczy jest czymś swoistym, czego nie można porównać do demokracji zachodniej, od której różni się w sposób zasadniczy, mianowicie likwidacją wielkiej własności ziemskiej i wielkiego kapitalizmu, brakiem karteli i trustów. Niemniej zasadniczą różnicę stanowi zachowanie jako zasady milionowych mas indywidualnych gospodarstw chłopskich, setek tysięcy prywatnych zakładów rzemieślniczych, dziesiątek tysięcy prywatnych przedsiębiorstw handlowych i tysięcy prywatnych przedsiębiorstw przemysłowych. Jesteśmy więc w Polsce czymś nowym, co odbiega od tzw. demokracji zachodniej i od tzw. demokracji sowieckiej. Można ten ustrój nazwać półsocjalistycznym lub półkapitalistycznym, my go nazywamy ustrojem demokracji ludowej. Zmiana ustroju w Polsce wystąpiła w sposób najbardziej klasyczny i najbardziej wyraźny, dlatego zaczyna się już mówić w świecie o polskim systemie gospodarczym, o polskiej drodze rozwoju. Jakie są główne cechy tego polskiego ustroju gospodarczego? Są trzy takie cechy, pierwszą z nich stanowi połączenie działalności Państwa w podstawowych gałęziach gospodarki narodowej z działalnością wielkiego i rozwiniętego sektora prywatnej inicjatywy. Praca tego sektora stanowi uzupełnienie pracy zakładów państwowych. Spotykamy się często z wyrażoną obawą, że to jest rzecz przejściowa, że to jest manewr, że to tylko na dzisiaj. Ludzie, którzy tak mówią, nie rozumieją

istoty naszego ustroju, wkroczyli na złą i fałszywą drogę. Zapytują, czy te zmiany, które zostały przeprowadzone, są już ostateczne, czy więcej już ich nie będzie. Mówca stwierdził, że kołchozów nie będzie, *nie będzie dalszych upaństwowień* i w odniesieniu do nieruchomości miejskich, poza Warszawą *nie będzie dalszych umiastowień*.

Drugą cechą charakterystyczną naszego ustroju gospodarczego jest, że zapewnia on nam suwerenność gospodarczą i tym samym polityczną. Ta suwerenność gospodarcza nie jest czymś abstrakcyjnym, jest rzeczą bardzo uchwytąną.

Tu p. Minister przytoczył dwa konkretne przykłady. Trzecią cechą najistotniejszą i najważniejszą stanowi fakt, że te wielkie zmiany ustrojowe osiągnęlibyśmy bez rozlewu krwi i mamy zamiar bez krwi rozlewu ten nasz ustrój dalej rozszerzać, poprawiać i uzupełniać.

Czy ten ustrój da pozytywne wyniki? Niewątpliwie tak. Jeżeli podsumujemy bilans pracy tych ostatnich kilkunastu miesięcy, to stwierdzimy, że rozwija się szybko, sprawniej i z mniejszymi ofiarami jak inne kraje, choć jesteśmy po tej wojnie w położeniu bez porównania gorszym od położenia naszego po tamtej wojnie i w gorszym też od położenia innych krajów. Nie ma u nas bezrobotnych, jest natomiast brak sił roboczych i brak ten będzie się wzmacniał. Mówca stwierdził, że nie widzi w przyszłości poza czynnikami natury politycznej sił, które by mogły powstrzymać nasz szybki i pewny marsz naprzód, *nie widzi możliwości kryzysu i powikłań finansowych* ani możliwości załamania perspektywy rozwojowej.

Zagadnienia gospodarcze Ziemi Lubuskiej

(Przemówienie dyr. Izby Skarbowej w Poznaniu p. mgr Dudowicza)

Dyrektor Izby Skarbowej w Poznaniu St. Dudowicz nawiązując do uwag w referatach, dotyczących nadmiernych obciążeń podatkowych na Ziemi Lubuskiej, oraz mogącego stąd powstać zahamowania dopływu elementu osiedleńczego stwierdza, że kwestia ta stanowi jedną z zasadniczych trosk władz skarbowych, które w ramach obowiązujących przepisów starają się udzielać jak najdalej idącej pomocy przedsiębiorstwom prywatnym istniejącym i nowopowstającym na tych ziemiach.

Jako przykład mówca przytoczył faktyczne obciążenie daninami państwowymi powiatów sułcińskiego, słubickiego i rypińskiego, które ogółem w miesiącu kwietniu br. uiszczyły łącznie 127.000,— zł podatku obrotowego i dochodowego, co stanowi obciążenie miesięczne jednego przedsiębiorstwa wahające się średnio w granicach 400,— zł.

Całkowity natomiast wpływ z omawianych podatków ze wszystkich 14 powiatów Ziemi Lubuskiej wynosił w kwietniu br. łącznie o 30 proc. więcej od sumy wpływów jednego tylko np. powiatu wągrowieckiego.

Wskazując na powyższe dyr. Dudowicz podkreślił, iż nadmierne obciążenia i obawa o zagrożenie egzystencji

przedsiębiorstw prywatnych na ziemiach nowoprzyłączonych istnieć nie mogą.

W związku z poruszoną w referacie dyr. Sobkowskiego sprawą zbyt wąskich ulg podatkowych dla repatriantów, mówca stwierdza, że ulgi te stanowią wstępą tylko fazę szczególnej polityki podatkowej Ministerstwa Skarbu w odniesieniu do ziem nowoprzyłączonych oraz, że Izba Skarbowa w Poznaniu przesłała już władzom Centralnym swoje uwagi i wnioski co do konieczności szerszego przyznania ulg podatkowych dla Ziemi Lubuskiej.

Zaznaczając o kontynuowaniu poczynań Izby Skarbowej w kierunku uzyskania omawianych ulg, mówca zaznaczył, że wydał już w swoim zakresie odpowiednie zarządzenie podległym urządům skarbowym, co do szczególnego postępowania władz skarbowych w odniesieniu do przedsiębiorstw, położonych na terenach nowoprzyłączonych do województwa poznańskiego.

Przemówienie swe dyr. Dudowicz zakończył stwierdzeniem, iż władzom państwowym szczególnie zależy na jak najszybszym zagospodarowaniu ziem odzyskanych elementem stałym i twórczym, oraz że element ten ze strony władz podatkowych może liczyć na pełne zrozumienie jego sytuacji gospodarczej.

Indywidualne ulgi w podatkach dla osadników na Ziemiach Odzyskanych

Nawiązując do przemówienia dyr. Izby Skarbowej w Poznaniu p. mgr Dudowicza na posiedzeniu Rady Gospodarczej Ziemi Lubuskiej, donosimy, że sprawa indywidualnych ulg podatkowych została przez Ministerstwo Skarbu w międzyczasie załatwioną i przedstawia się następująco:

I. Osadnicy i ludność miejscowa.

W związku z odbudową i dążeniem do należytego zagospodarowania terenów Ziemi Odzyskanych, jak również ze względu na specjalne warunki gospodarcze ludności polskiej, osiadłej na tych terenach, Ministerstwo Skarbu na

podstawie art. 123 Ordynacji Podatkowej (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr. 14, poz. 134) upoważniło izby skarbowe, oraz urzędy skarbowe (rewizyjne) do umarzania w całości lub części na podstawie indywidualnych wniosków należności z tytułu podatków obrotowego i dochodowego, przypadających od obrotów i dochodów, osiągniętych w latach podatkowych 1946 i 1947 ze źródeł przychodów położonych na Ziemiach Odzyskanych przez osadników, którzy osiedlili się na tych ziemiach w ciągu 1946 r. oraz przez osoby, nie będące osadnikami, lecz stale tam zamieszkujące (**ludność miejscowa**), jeżeli osoby te uzyskały w ciągu 1946 r. obywatelstwo pol-

skie w myśl ustawy z dnia 28 kwietnia 1946 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego osób narodowości polskiej zamieszkałej na obszarze Ziemi Odzyskanych (Dz. U. R. P. Nr. 15 poz. 106), a na skutek działań wojennych poniosły dotkliwe szkody i straty.

Ulgi te służą z natury rzeczy tylko osobom fizycznym; przyznawane jednak będą także i osobom prawnym, jeżeli ich udziałowcami są wyłącznie osadnicy, nie wyłączając spółdzielni, należących do Związku Rewizyjnego Spółdzielni R. P.

Załatwiając sprawy indywidualnych wniosków o umorzenie władze skarbowe będą miały na względzie:

- a) stan gospodarczy ośrodka,
- b) możliwości finansowe podatnika,
- c) jego stan rodzinny,
- d) termin osiedlenia, a ponadto zasadę, że z ulg indywidualnych mogą korzystać tylko ci osadnicy, którzy trwale wiążą się z Ziemiemi Odzyskanymi, nie zaś osoby, przybywające na te tereny na okres przejściowy w celach doraźnego wzbogacenia się.

W związku z tym wnioski osób, ubiegających się o ulgi w podatku obrotowym i dochodowym za lata 1946 i 1947 powinny być **zaopiniowane** przez miejscowe władze osiedleńcze (Wydziały i Referaty Osiedleńcze we władzach administracji I i II instancji) na podstawie porozumień z Komisjami Osiedleńczymi i miejscowymi organizacjami samorządu gospodarczego i zawodowego.

Przyznając indywidualne ulgi w podatkach obrotowym i dochodowym za lata 1946 i 1947 władze skarbowe będą to czyniły już w odniesieniu do **miesięcznych zaliczek** na te podatki, mając przy tym na względzie, że w stosunku do należności podatkowych jeszcze nie wymierzonych, pobór zaliczek będzie zawieszony lub ograniczony do wysokości przypadającej po zastosowaniu przyznanej ulgi; w odniesieniu do zaliczek już uiszczonych — wynika nadpłata zaliczona będzie na inne bieżące należności, a w ich braku zwrócona w gotówce; ostateczne odpisanie należności umorzonych nastąpi równocześnie z wymiarem właściwego podatku.

II. Osadnicy Wojskowi.

Jednocześnie na podstawie art. 123 Ordynacji Podatkowej Ministerstwo Skarbu **umorzyło** należności w podatkach obrotowym, dochodowym i od wynagrodzeń, przypadające za czas do końca 1947 r. od **osadników wojskowych** tj. zdemobilizowanych żołnierzy, osiadłych w ciągu lat 1945 i 1946 na terenie powiatów Uznam-Wołyń, Welec, Kamień, Nowogródek, Szczecin-Miasto, Gryfin, Chojnice n/O., Rypin Lubuski, Gubin, Sulęcín, Krosno n/O., Zęgań Zarów, Zgorzelice, Lubań, Lwówek jeżeli podatki te osadnicy wojskowi opłacają od obrotów i dochodów, płynących ze źródeł położonych w wyżej wymienionych powiatach lub też wynagrodzenie wypłacane jest zdemobilizowanym żołnierzom, stale tam zamieszkałym z racji ich zatrudnienia.

Finanse komunalne

W związku z licznymi zapytaniami dotyczącymi zagadnienia finansów komunalnych i to zarówno ze strony poszczególnych komórek organizacyjnych samorządu jak i podatników, wprowadzamy do stałego działu skarbowości również sprawy finansów komunalnych.

W związku z nowelizacją przepisów o podatkach i finansach komunalnych podajemy nasamprzód do wiadomości szereg zagadnień o charakterze ogólnym.

Dotacje na rzecz samorządów

Urzędy skarbowe (rewizyjne) obowiązane są co miesiąc do dnia 10 następnego miesiąca zarachowywać z całkowitych wpływów, otrzymanych w ubiegłym miesiącu z podatku obrotowego, pobieranego zarówno na podstawie dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. o podatku obrotowym jak i ustaw wcześniejszych (z wyłączeniem odsetek):

- a) 8% na rzecz Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego,
- b) 1% na rzecz izb przemysłowo-handlowych i
- c) 1% na rzecz izb rzemieślniczych — tytułem dotacji ze Skarbu Państwa na rzecz samorządów.

Pierwszego obliczenia urzędy skarbowe (rewizyjne) winny były dokonać w terminie do dnia 10 lutego br. z wpływów, osiągniętych z podatku obrotowego za miesiąc styczeń 1946 roku.

Wobec tego, że obliczeń tych dotychczas urzędy skarbowe (rewizyjne) nie dokonywały, Ministerstwo Skarbu poleciło w ciągu miesiąca kwietnia br. dokonać obliczeń jednorazowo, biorąc za podstawę wpływy, osiągnięte z podatku obrotowego w miesiącu styczniu, lutym i marcu 1946 r.

Wynikające z obliczenia sumy zarachowane będą na rzecz Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego oraz izb przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych i przekazane na rzecz tych instytucji.

Poczynając od dnia 10 maja br. kasy urzędów skarbowych (rewizyjnych) będą zarachowywały kwoty przypadające z tytułu dotacji, bieżąco z wpływów z podatku obrotowego za każdy miesiąc ubiegły w terminie do dnia 10 następnego miesiąca i przekazywały drogą zarachowania w funduszach specjalnych na rachunkach:

1. Samorząd Rolniczy (Ministerstwo Rolnictwa i Reform rolnych),
2. Samorząd Gospodarczy (Ministerstwo Przemysłu),
3. Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy (Ministerstwo Administracji Publicznej).

Sumy zebrane na tych kontach do dnia 20 każdego miesiąca kasy urzędów skarbowych (rewizyjnych) będą przelewały w obrocie P. K. O. na konta czekowe:

- ad 1. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych — Samorząd Rolniczy,

- ad 2. Minister Przemysłu — Samorząd Gospodarczy,
- ad 3. Minister Administracji Publicznej — Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy.

Do czeków przelewowych kasy urzędów skarbowych (rewizyjnych) będą dołączały wypełnione (trzyodcinkowe) skarbowe blankiety nadawcze z oznaczeniem źródłowego pochodzenia przekazywanych należności.

Ze wskazanych kont czekowych, otwartych w Oddziale P. K. O. w Warszawie, P. K. O. będzie dokonywała automatycznych przelewów dekadowych na konto czekowe Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu Nr 1—2000, celem zarachowania na rachunki Funduszy specjalnych, odpowiadające rachunkom w kasach urzędów skarbowych (rewizyjnych).

Na sumy przebrane przez kasy urzędów skarbowych (rewizyjnych) na rachunki ad 1., 2. i 3. P. K. O. będzie przesyłała wyciągi z kont czekowych pod adresem dotyczących ministerstw.

Sumami z rachunków funduszy specjalnych, otwartych w Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu, będą dysponować:

- ad 1. minister Rolnictwa i Reform Rolnych,
- ad 2. minister Przemysłu,
- ad 3. minister Administracji Publicznej w porozumieniu z ministrem Skarbu w trybie ustalonym w art. 4 i 5 ust. 1 dekretu z dnia 2. 11. 1945 r. o Komunalnym Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowym.

Uchwały o pborze danin komunalnych.

W myśl art. 24 dekretu o finansach komunalnych dyrektorzy izb skarbowych i naczelnicy urzędów skarbowych powołani zostali do udzielania opinii o uchwałach terenowych rad narodowych, dotyczących spraw finansowych, a podlegających zatwierdzeniu prezydium rad narodowych wyższego stopnia.

A zatem naczelnicy urzędów skarbowych opiniują wszystkie uchwały, powzięte w sprawach finansowych przez gminne i miejskie rady narodowe miast niewydziałonych, podlegające zatwierdzeniu prezydium powiatowej rady narodowej, zaś dyrektorzy izb skarbowych — uchwały powzięte w sprawach finansowych przez powiatowe rady narodowe, podlegające zatwierdzeniu prezydium wojewódzkiej rady narodowej.

Opinie dyrektorów izb skarbowych i naczelników urzędów skarbowych winny ograniczyć się do tego, czy powzięta uchwała zgodna jest z obowiązującym prawem i czy jest celowa, a zatem, czy nie wprowadza danin, pobieranych czy to w postaci samoistnych podatków, czy dodatków państwowych, które nie są dozwolone obowiązującymi przepisami prawnymi.

Nie wolno mianowicie terenowym radom narodowym podejmować uchwał w zakresie poboru danin komunalnych ze źródeł, obciążonych już podatkami na rzecz Skarbu Państwa lub związku samorządu terytorialnego, w szczególności zaś uchwał w przedmiocie wprowadzenia:

- a) danin komunalnych od obrotów, dochodów i wynagrodzeń, podlegających opodatkowaniu na rzecz Skarbu Państwa na mocy dekretów z dnia 21 grudnia 1945 r. o podatku obrotowym, z dnia 8 stycznia 1946 r. o podatku dochodowym i z dnia 18 sierpnia 1945 r. o podatku od wynagrodzeń,
- b) opłat i dodatków do opłat za karty rejestracyjne, nabywane przez zakłady, przedsiębiorstwa i zajęcia w myśl dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. o podatku obrotowym,
- c) danin, obciążających źródła podatkowe podlegające opłatom stemplowym i podatkom spadkowemu i od darowizn,
- d) podatku od majątków i podatku od kapitałów i rent,
- e) podatków od posiadania przedmiotów majątkowych,
- f) podatków od artykułów, objętych monopolami państwowymi oraz od których pobierane są podatki pośrednie,
- g) podatków od świadczeń przedsiębiorstw państwowych lub pozostających pod zarządem państwowym,
- h) podatku od spożycia (podatek od spożycia w zakładach gastronomicznych może być wyjątkowo pobierany w latach 1946 i 1947 w wysokości nie przekraczającej 10% należności za spożycie, nie wyłączając spożycia artykułów objętych monopolami państwowymi).

Uchwałę uważa się za niecelową, jeśli wprowadza daniny, których wydajność jest niewielka w stosunku do nakładu pracy potrzebnej do dokonania jej wymiaru i poboru oraz, gdy przeznaczona jest na cele, które w hierarchii potrzeb danego związku samorządu terytorialnego nie pozostają w odpowiednim stosunku do kolejności ich zaspokojenia.

Dyrektorzy izb skarbowych oraz naczelnicy urzędów skarbowych mają obowiązek interesować się tym, czy opinie izb i urzędów, udzielone w przedmiocie uchwał terenowych rad narodowych, znalazły oddźwięk przy zatwierdzeniu uchwał przez prezydium rady narodowej 'wyższego stopnia.

W przypadkach całkowitego pominięcia opinii i zatwierdzenia uchwały, niezgodnej z prawem, władze skarbowe winny przedkładać odnośne sprawozdania drogą służbową do Ministerstwa Skarbu.

Przy wyrażaniu opinii, o których wyżej mowa, dyrektorzy izb skarbowych oraz naczelnicy urzędów skarbowych mają obowiązek zwrócić uwagę, czy odnośny związek samorządu terytorialnego, którego rada narodowa powzięła uchwałę w sprawie wprowadzenia daniny, wykorzystuje należycie te źródła podatkowe, które zostały zastrzeżone na podstawie dekretów o podatkach i finansach komunalnych.

W praktyce bowiem zdarzają się przypadki, że terenowe rady narodowe podejmują uchwały w sprawie wprowadzenia nowych danin, aby ratować zachwianą równowagę budżetową, podczas gdy należyte wykorzystanie już istniejących źródeł podatkowych całkowicie pokryłoby niedobory budżetowe samorządu.

Poradnik księgowego

Wystąpienie wspólnika ze spółki

Sprawę możliwości wystąpienia wspólnika ze spółki reguluje Kodeks Handlowy oraz zawarta między wspólnikami pisemna umowa. Z reguły dane, ujęte w umowie, mówią o terminie wypowiedzenia, warunkach ogólnych, zapominając o jednej z najważniejszych i istotnych spraw przy wystąpieniu wspólnika, — a mianowicie o wysokości tzw. odszkodowania lub jeszcze lepiej zwrotu przypadającego udziału.

Co prawda rok rocznie przy sporządzeniu bilansu końcowego wykazujemy w księgach handlowych udział wspólników, który np. w spółkach jawnych na skutek dochodowości przedsiębiorstwa zwiększa się z roku na rok. Zdawałoby się, że w zupełności zaspokoimy pretensję ustępującego wspólnika, jeżeli wypłacimy mu gotówką sumę równą jego udziałowi w przedsiębiorstwie. Poniższe uwagi dowodzą, że ta droga postępowania byłaby niesłuszna.

Przy wystąpieniu wspólnika ze spółki należy uwzględnić:

1. przedmioty, które ustępujący wspólnik oddał do czasowego użytkowania spółki;
2. odnośnie należnego udziału dla ustępującego wspólnika ustalamy wartość, jaką otrzymałby on, gdyby spółka uległa zupełnej likwidacji;
3. wartość majątku w chwili wystąpienia wspólnika należy ustalić drogą oszacowania przez rzeczoznawców.

Ad 1). Bardzo często zdarza się, że wspólnik, dysponując pewnymi podstawowymi i ważnymi składnikami majątkowymi, oddaje je spółce nie na własność, lecz do użytkowania z pełnym prawem zwrotu. Jeżeli więc przedmioty te są własnością ustępującego wspólnika, należy je zwrócić lub co najmniej w dniu ustąpienia nabyć drogą kupna.

Ad 2). i 3). Zastrzeżenia natury najważniejszej i najbardziej charakterystycznej przy ustąpieniu jednego ze wspólników dotyczą ustalenia wartości majątku spółki. W żadnym wypadku nie można przy wzajemnym rozliczeniu się wspólników opierać się na danych, — jeśli chodzi o udział i spłatę, zawartych w bilansie sporządzonym na podstawie ksiąg handlowych. Zaistnieć tutaj mogą trojaki możliwości a mianowicie:

- a) udział rzeczywisty wspólnika równa się udziałowi wykazanemu w księgach handlowych,
- b) udział rzeczywisty jest większy od udziału wykazanego w księgach,

- c) udział rzeczywisty wspólnika jest mniejszy od udziału wykazanego w księgach handlowych (w oparciu o bilans końcowy).

Wypadek pierwszy byłby najłatwiejszy i najprostszy do rozwiązania. Niestety działalność przedsiębiorstwa bardzo rzadko wykazuje identyczne powiązanie, o którym mowa w założeniu pod a). I tak, biorąc dla przykładu istnienie pewnego przedsiębiorstwa o charakterze spółki jawnej przez przeciąg szeregu lat, stwierdzamy, że w tym czasie nabywano cały szereg przedmiotów ruchomych a może i nieruchomości, które po myśli Ordynacji Podatkowej jak i przyjętego zwyczaju podlegały rocznym odpisom. Odpisy te spowodowały księgowe umniejszenie wartości poszczególnych przedmiotów. Jakkolwiek podstawą odpisów jest wartość użytkowa danego przedmiotu, bardzo często, czy to z tytułu ogólnie przyjętych stawek procentowych, określonych Ordynacją Podatkową, czy też z innych względów natury gospodarczej, odbiegamy od istotnej zasady wartości użytkowej. Z tej przeto przyczyny dokonany odpis na danym przedmiocie w większości wypadków nie jest i nie może być miarodajny, jeżeli chodzi o ustalenie wartości rzeczywistej przy końcu danego roku gospodarczego.

Przykład: Nabyliśmy w pewnej spółce jawnej maszynę w r. 1938 za zł 10.000,—. Przyjmując stawkę amortyzacyjną 10%, (odpis zł 1.000,— corocznie od wartości zakupu) otrzymamy na dzień 31. 12. 1945 r. wartość tej maszyny w wysokości 3.000,— (przy odpisie poczynawszy od r. 1939). Wykazana wartość maszyny w r. 1945 z całą pewnością nie będzie zgadzała się z wartością rzeczywistą. Miernikiem tutaj będzie droga szacunkowa lub stwierdzenie, jaką sumę otrzymalibyśmy za nią na wypadek chęci sprzedaży. Jeżeli dalej ta ostatnia wartość winna być przyjęta na zł 7.000,— jako rzeczywista, to z tej analizy wniosek, że wspólnik ustępujący byłby o swoją część w stosunku do różnicy (7.000,— mniej 3.000,—) to jest 4.000,— zł, pokrzywdzony.

Analogicznie postąpić należy z innymi przedmiotami opierając się na wycenie szacunkowej na dzień ustąpienia wspólnika ze spółki. Ta metoda postępowania da nam nie tylko właściwy obraz majątku spółki, lecz jednocześnie będzie właściwym postępowaniem w słusznym podziale zarówno dla wspólników pozostających jak i występującego ze spółki.

Przejdźmy z kolei do konkretnego przykładu. Przypuśćmy, że z pewnej spółki jawnej, w której w roku 1945 było

trzech wspólników, jeden z nich, tj. spółnik „C” występuje ze spółki z dniem 31 grudnia 1945 r.

Na ten dzień sporządzono już bilans zamknięcia, który, jakkolwiek niezupełnie miarodajny jako podstawa obliczeń, przedstawiamy celem lepszego zrozumienia omawianej sprawy.

Bilans Zamknięcia Spółki na dzień 31. 12. 45 r.

Maszyny	3.000,—	Wierzyciele	8.000,—
Ruchomości	1,—	Udział wspóln. „A”	16.333,66
Towary	35.000,—	„ „ „B”	16.333,67
Dłużnicy	10.000,—	„ „ „C”	16.333,67
Banki	8.000,—		
Kasa	1.000,—		
	57.001,—		57.001,—

Odnośnie maszyn ustalono wartość szacunkową na dzień 31. 12. 45 na zł 10.000,— natomiast ruchomości na zł 1.000,—

Ta zmiana koryguje stan czynny majątku spółki zwiększając wartość maszyn o zł 7.000,—, ruchomości natomiast o zł 999,— razem więc o zł 7.999,—, dodając do wyżej wykazanego stanu czynnego w bilansie zamknięcia zł 57.001,— różnicę powstałą z oszacowania zł 7.999,— otrzymamy zł 65.000,—

tj. wartość majątku spółki będącej punktem wyjścia przy przeprowadzeniu podziału na trzech wspólników. Od tej sumy (zł 65.000,—) oczywiście należy odjąć zadłużenie spółki w wysokości zł 8.000,— (wierzyciele), by otrzymać czysty majątek w wysokości zł 57.000,—.

Dzieląc w końcowym obliczeniu ten czysty majątek w równym stopniu między trzech wspólników spółki jawnej otrzymamy zł 19.000,—, to jest przypadający udział na każdego wspólnika na dzień 31. 12. 45 r.

Otwierając bilans początkowy z nowym rokiem gospodarczym 1946 wykazujemy należność trzeciego wspólnika „C” w pasywach jako zobowiązanie, natomiast udział pozostałych wspólników ulegnie umniejszeniu. Wspólnik „C” otrzyma z tytułu wystąpienia

ze spółki zł 19.000,—
Dotychczasowy udział jego w spółce wynosił . . . zł 16.333,66
Powstała z tego tytułu różnica zł 2.666,34

wpływa na pomniejszenie udziałów pozostałych wspólników dla każdego w wysokości zł 1.333,17 i wynosić będzie po zł 15.000,50.

Bilans otwarcia na rok 1946 będzie się przedstawiał następująco:

Bilans otwarcia na rok 1946

Maszyny	3.000,—	Wierzyciele	8.000,—
Ruchomości	1,—	Zobowiąz. wobec	
Towary	35.000,—	był. wspólnika . . .	19.000,—
Dłużnicy	10.000,—	Udział wspóln. „A”	15.000,50
Banki	8.000,—	„ „ „B”	15.000,50
Kasa	1.000,—		
	57.001,—		57.001,—

Porównując oba wyżej przytoczone bilanse wykazujemy prawdziwość a co najważniejsze ciągłość bilansów, która jest jednym z nieodzownych czynników księgowości dobrze zrozumianej. Dowodem tego równe sumy końcowe bilansów, zachowanie tych samych wartości poszczególnych składników po stronie aktywów, zmiana natomiast w pasywach, po której to stronie widoczne jest ustąpienie jednego ze wspólników a z tym logiczna zmiana wysokości udziałów oraz zobowiązanie wobec byłego wspólnika.

mgr M. Nowicki.

Pracownicy umysłowi

Zagadnienia natury prawnej, wynikające z zatrudniania pracowników umysłowych, znalazły właściwe rozwiązanie i wyjaśnienie już w roku 1928 r. Wydane wówczas rozporządzenie Prez. R. P. z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr 35 poz. 323) zostało zaliczone do tzw. specjalnego umownego prawa pracy, dotyczyło bowiem wyłącznie tylko pracowników umysłowych. Świadectwem wyjątkowo pochlebnym dla tego rozporządzenia jest fakt, że przetrwało ono w formie niezmienniczej do dzisiejszego dnia. I mimo że z dniem 1-go sierpnia 1934 r. weszły w życie przepisy rozporządzenia Prez. R. P. z 27. 10. 1933 tzw. Kodeks zobowiązań — rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych obowiązujące nadal, jak to zresztą wyraźnie określiły przepisy wprowadzające Kodeks zobowiązań:

Należałoby zatem przyjąć, że wszelkie kwestie sporne, wynikające ze stosunku pracodawcy do zatrudnianego pracownika umysłowego i odwrotnie, winny być regulowane zgodnie z postanowieniami wyżej wymienionego rozporządzenia, jako rozporządzenia specjalnego. Oczywiście sprawy, których to rozporządzenie nie omawia, musiałyby znaleźć wyjaśnienie w świetle przepisów bardziej ogólnego Kodeksu zobowiązań względnie innych ustaw lub rozporządzeń obowiązujących wyjącznie jedno zagadnienie np. sprawę urlopu, czasu pracy itp.

W całościach przepisów o umowie o pracę pracowników umysłowych w artykule naszym rozróżnimy następujące punkty:

- zakres działania
 - zawarcie umowy o pracę
 - prawa i obowiązki stron
 - ogólne
 - zakaz konkurencji
 - wynagrodzenie
 - świadczenia pracy
 - rozwiązanie umowy o pracę
 - regulamin pracy
 - przepisy karne.
- Omówimy teraz poszczególne punkty.
- Zakres działania.

Terytorialnie rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych weszło w życie 23. VII. 1928 r. na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej za wyjątkiem wojewódz-

twa śląskiego, gdzie miało wejść w życie w cztery miesiące po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na to rozporządzenie. W ten sposób do 1939 r. włączony w województwie śląskim miały moc tylko przepisy Kodeksu zobowiązań i postanowienia zawartych układów zbiorowych.

Rozporządzenie to wiąże tak obywateli polskich jak i cudzoziemców. Nie dotyczy jedynie:

- uczniów i praktykantów,
- osób zatrudnionych na statkach morskich,
- osób zatrudnionych w urzędach i instytucjach państwowych lub samorządowych, których stosunek pracy ma charakter prawnopubliczny.

Dla wyczerpania punktu o zakresie działania rozporządzenia należałoby określić, kogo uważa się za pracownika umysłowego w rozumieniu tych przepisów. A więc są nimi:

- osoby spełniające czynności administracyjne i nadzorcze, jak: zarządcy, kierownicy wszelkich przedsiębiorstw i zakładów, gospodarstw rolnych i leśnych, inżynierowie, technicy, konstruktorzy, sztygarzy, kontrolerzy, oficjaliści rolni i leśni, majstrowie, którzy kierują technicznie pracą i są za całość tej pracy odpowiedzialni oraz pewne kategorie dozorców górniczych;
- osoby uprawiające sztuki wyzwolone (malarze, rzeźbiarze, śpiewacy, muzycy itp);
- personel artystyczny teatrów, orkiestr, wytwórni filmów, stacji nadawczych radiowych oraz doradcy literacki i muzyczni;
- dziennikarze;
- personel lekarski, dentystryczny i weterynaryjny wraz z wykwalifikowanym pomocniczym personelem;
- osoby spełniające czynności kancelaryjne i biurowe oraz rachunkowe, rysunkowe i kalkulacyjne;
- telefoniści i telegrafici;
- farmaceuci, drogiści, kasjerzy, dysponenci, sprzedawcy, podróżujący i akwizytorzy;
- pracownikami umysłowymi są wreszcie sprzedawcy i ekspedienty sklepowi i księgarscy pod warunkiem, że ukończyli 6 klas szkoły średniej ogólnokształcącej albo szkołę średnią zawodową, albo też o ile ukończyli zawodową szkołę dokształcającą i odbyli praktykę, której warunki miało określić rozporządzenie ministra Pracy i Opieki Społecznej. Warunków tej praktyki, wymaganej dla zaliczenia do pracowników umysłowych sprze-

dawców i ekspedientów sklepowych i księgarskich oraz warunków ulgowych tegoż zaliczenia, nie przytaczamy tu ze względu na konieczność ograniczenia rozmiaru artykułu, zainteresowanym jednak podajemy nazwę odnośnego rozporządzenia. Jest nim rozporządzenie ministra Pracy i Opieki Społecznej z 14. VIII. 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 74, poz. 588). Pewien wyjątek zrobiono dla tych sprzedawców i ekspedientów, którzy do dnia 31 grudnia 1928 korzystali ze wszystkich uprawnień przysługujących pracownikom umysłowym. Zostali oni nadal uważani za pracowników umysłowych.

Kwestia, czy dany pracownik jest umysłowy czy fizyczny, następowała niejednokrotnie wiele trudności i to nie tylko pracodawcom i pracownikom, ale całemu szeregowi urzędów i instytucji. Szereg spraw spornych znajdował ostateczne wyjaśnienie dopiero z chwilą, gdy znalazł się na wokandzie Sądu Najwyższego. Przykładowo przytoczymy tylko dwa wypadki:

Magazynier wtedy tylko jest pracownikiem umysłowym, o ile oprócz dozoru magazynu spełnia czynności rachunkowe, sporządza wykazy itp.

Co do majstrów rozporządzenie wymaga, aby istniały jednocześnie dwa warunki: a więc, by majster kierował technicznie pracą i ponosił za nią odpowiedzialność. Majster nie jest uważany za pracownika umysłowego, jeżeli czyni zadość tylko jednemu z tych warunków. Nie jest np. w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego pracownikiem umysłowym majster, który mając powierzony sobie cały szereg maszyn, ma jedynie obowiązek dokonywać ich reperacji, nakładać pasy pędne, tryby itp., nie prowadzi natomiast księzek względnie zapisów, a przede wszystkim nie ponosi odpowiedzialności za produkcję pod względem ilościowym i jakościowym.

2. Zawarcie umowy o pracę.

Z pracownikiem umysłowym można zawrzeć umowę o pracę na:

- a) okres próbny,
- b) okres wykonania określonej roboty,
- c) czas określony,
- d) czas nieokreślony.

Okres próbny pracownika umysłowego nie może przekraczać trzech miesięcy, licząc od momentu przystąpienia do pracy. Okres próbny wlicza się do czasu przepracowanego w zakładzie pracy, co może mieć znaczenie przy ustalaniu nabytych przez pracownika praw urlopowych, wysługi lat itp.

Rozporządzenie wyraźnie określa ramy czasu trwania okresu próbnego. Wynika z tego, że jeżeli okres próbny przekroczy czas trzech miesięcy, należy przyjąć, że automatycznie została zawarta umowa na czas nieokreślony. W wypadku jeżeli strony zawarły umowę o pracę na okres próbny, nie określając wyraźnie jego czasu trwania, należy uważać, że umowa zawarta została na najdłuższy dopuszczalny okres pracy próbnej, tzn. trzy miesiące.

Umowa o pracę zawarta na okres wykonania określonej roboty kończy się z wykonaniem tej pracy. Gdyby więc po wykonaniu oznaczonej pracy pracownik pracował nadal za wiedzą pracodawcy, oznaczałoby to, że milcząco pracodawca zawarł z nim umowę na czas nieokreślony.

Podobnie umowa zawarta na czas określony kończy się z upływem tego czasu i przekroczenie jego za wiedzą pracodawcy oznaczałoby zawarcie umowy na czas nieokreślony. Warto nadmienić, że czas jest określony nie tylko wtedy, gdy strony wyraźnie go określiły kalendarzowo, ale również wtedy, gdy strony czas trwania umowy oznaczają przez wskazanie pewnego faktu np. przyjęcie pracownika na czas urlopu lub choroby innego pracownika itp.

Pracownikowi umysłowemu przysługuje prawo żądania od pracodawcy pisemnego potwierdzenia zawartej umowy o pracę, które zawierałoby wyszczególnienie wszystkich istotnych warunków umowy.

3. Prawa i obowiązki stron.

Niejednokrotnie się zdarza, że strony zawierające umowę przez zwykłe zaangażowanie pracownika umysłowego do pracy nie umówiły się wyraźnie o rodzaj i zakres obowiązków względnie o wynagrodzenie. W tym wypadku, jeżeli zaistniałby spór między pracodawcą a pracownikiem odnośnie praw i obowiązków tego ostatniego, należy wówczas stosować zawarty i obowiązujący na danym terenie układ zbiorowy pracy lub też w braku tegoż, zwyczaj przyjęty w danej gałęzi pracy. Może się oczywiście zdarzyć, że na danym terenie nie obowiązują żaden układ zbiorowy pracy, a zwyczaj trudno jest określić. Przepisy przewidują wówczas, że żądać można takich usług i takiego wynagro-

dzenia, jakie w danych okolicznościach przedstawiają się jako odpowiednie. Wynagrodzenie będzie odpowiednie, gdy zarazem będzie słuszne, co w razie sporu może ustalić jedynie sąd.

Zakaz konkurencji jest jednym z przywilejów, w które rozporządzenie wyposażało pracodawcę. Mianowicie pracownikowi umysłowemu bez zgody pracodawcy nie wolno jest prowadzić własnego przedsiębiorstwa. Nie wolno jest jemu również bez zgody pracodawcy dokonywać transakcji na własny lub na cudzy rachunek, o ile wchodzi one w zakres tego przedsiębiorstwa, w którym jest on zatrudniony.

Pracownikowi wolno jednakże dokonywać takich transakcji, o ile nie wchodzi one w zakres przedsiębiorstwa, w którym on pracuje i o ile nie stoją w kolizji z jego zatrudnieniem. Muszą one jednak być wtedy jedynie natury domowej, gdyby bowiem posiadały charakter stały, oznaczałoby to, że pracownik w istocie prowadzi własne przedsiębiorstwo.

Podobnie przedstawia się zakaz pracy pracownika umysłowego równocześnie w innym zakładzie pracy. Jest to niedozwolone, jeżeliby pracownik mógł przy tej okazji zdradzić tajemnicę przedsiębiorstwa macierzystego. W wypadku przeciwnym komentatorzy ustawodawstwa nie widzą przeszkód, by pracownik po ukończeniu swej pracy był zatrudniony w innym przedsiębiorstwie. Ogólnie w sprawach dotyczących zakazu konkurencji należy postępować zgodnie z zasadami dobrej wiary i lojalności.

Umowa z pracownikiem umysłowym może również zawierać klauzulę konkurencyjną, która ogranicza pracownika przez pewien czas w możliwościach zarabkowania po rozwiązaniu stosunku pracy z pracodawcą. Klauzula taka pod nieważnością musi być zawarta na piśmie, przy czym musi zawierać zobowiązanie pracodawcy do wypłacania pracownikowi przez cały okres obowiązywania klauzuli tytułem odszkodowania co najmniej połowy wynagrodzenia pobieranego przeciętnie w ostatnich trzech latach, o ile zaś pracownik nie przepracował jeszcze trzech lat — połowy wynagrodzenia pobieranego przeciętnie w ciągu całego okresu trwania stosunku pracy. Klauzula konkurencyjna może być zawarta tylko z pracownikiem umysłowym pełnoletnim, może ograniczać prawa zarabkowania tylko w tej gałęzi pracy, w której pracownik był zatrudniony i najwyżej tylko w ciągu jednego roku. Jeżeli stosunek pracy został rozwiązany z winy pracodawcy, lub jeśli wynagrodzenie pracownika nie przekraczało sumy 6.000 zł w stosunku rocznym, klauzula powyższa traci moc prawną. Odwrotnie, jeżeli stosunek pracy został rozwiązany z winy pracownika, ten ostatni traci prawo do odszkodowania, co go jednak nie zwalnia od dotrzymania zawartej umowy. Odszkodowanie w czasie obowiązywania klauzuli winien pracodawca wypłacać najpóźniej w końcu każdego miesiąca kalendarzowego.

Rozpatrując rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych znaczną ilość miejsca poświęciliśmy na omówienie sprawy wynagrodzenia pracownika. Pierwszym zasadniczym przepisem dotyczącym wynagrodzenia jest ten, że wypłata wynagrodzenia pieniężnego może mieć miejsce tylko w gotówce.

Jeżeli zgodnie z zawartą umową lub panującym zwyczajem oprócz wynagrodzenia stałego pracownikowi należy się gratyfikacja w formie tzw. pensji świętecznej, bilansowej lub innej, a wynagrodzenie przysługuje pracownikowi tylko za pewną część roku, to winien on otrzymać proporcjonalnie określoną część gratyfikacji. Podobne prawo przysługuje pracownikowi, jeżeli na jego wynagrodzenie składa się również udział w czystym zysku przedsiębiorstwa (tzw. tantiema).

Jako dowody wypłacanych pracownikom umysłowym wynagrodzeń pracodawca obowiązany jest prowadzić wykazy płacy według wzoru wskazanego w rozporządzeniu ministra Pracy i Opieki Społecznej z 10. XII. 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 102 poz. 909), przy czym wykazy takie winny być przechowywane przez pracodawcę przez okres 5-ciu latni.

Dalszym przepisem, stojącym na straży otrzymywania przez pracownika umysłowego we właściwym czasie umówionego wynagrodzenia, jest obowiązek pracodawcy wypłaty wynagrodzenia najpóźniej w ostatnim dniu każdego miesiąca kalendarzowego, przy czym w wypadku zwłoki pracodawca obowiązany jest opłacić procenty zwłoki w wysokości od 2—3% miesięcznie licząc od dnia niewypłaty.

Niejednokrotnie wynagrodzenie pracownika składa się z całego szeregu pozycji, jak udział w zyskach, procent od obrotów, produkcji lub poczynionych oszczędności. Pracownik nie jest obowiązany w imię zasad dobrej wiary przyjąć za nieomylnie przedstawione mu przez pracodawcę

obliczenie. Ma prawo domagania się przedłożenia mu bilansu względnie innych wykazów lub zestawień, na podstawie których obliczone zostało jego wynagrodzenie. Przy procentach, mogących być obliczonymi jedynie w stosunku rocznym, ostateczne obliczenie i wypłata winna nastąpić najpóźniej w ciągu czterech miesięcy po zakończeniu roku operacyjnego. Rok operacyjny jest rokiem obrachunkowym (analogia do roku budżetowego) i nie należy go utożsamiać z rokiem kalendarzowym.

Z tytułu pełnionych obowiązków pracownikowi przysługuje pobieranie wynagrodzenia tylko od swego pracodawcy i dlatego też przyjmowanie przez pracownika jakichkolwiek wynagrodzeń od osób trzecich z tytułu pełnionych przez niego obowiązków jest niedopuszczalne.

W stosunku do pracowników fizycznych pracownik umysłowy jest w znacznym stopniu uprzywilejowany w prawie do pobierania wynagrodzenia w wypadkach jego nieobecności w pracy z ważnych powodów. Jeżeli zatem pracownik umysłowy nie jest w możności pełnienia obowiązków wskutek choroby, nieszczęśliwego wypadku, powołania go do ćwiczeń wojskowych rezerwy, do pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego albo ławnika Sądu Pracy lub też w wypadku wykluczenia go od zajęć przez władze sanitarne dla zapobieżenia rozwleczeniu choroby zakaźnej, pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia w całości w ciągu trzech miesięcy, chyba że zawarł on tego rodzaju umowę o pracę, że wygasła ona przed upływem tego czasu. Pracodawcy przysługuje jedynie prawo potrącenia z wynagrodzenia pracownika tych kwot, które z racji wyżej wymienionych powodów otrzymał on ze Skarbu Państwa lub z tytułu ubezpieczeń prawno-publicznych.

Oprócz wymienionych w poprzednim ustępie powodów, uzasadniających prawo do wynagrodzenia pracownika umysłowego w ciągu trzech miesięcy, istnieje również możliwość zaistnienia tzw. ważnych przyczyn, z powodu których pracownik umysłowy zatrzymuje również prawo do wynagrodzenia przez krótki okres czasu. Omawiane przez nas przepisy nie określają wyraźnie, co może być uznane za „ważne przyczyny”. Istnieć może jedynie domniemanie, że do liczby ich należałoby zaliczyć przypadki takie, jak śmierć członka rodziny, choroby tych osób, inne ważne względy rodzinne lub majątkowe. Jest zrozumiałe, że ustawodawca nie mógł z góry przewidzieć wszystkich możliwych przypadków, które życie stwarza. W razie sporu jest w tym wypadku pozostawiony znaczny zakres działania sędziemu.

Z wynagrodzenia pracownika umysłowego pracodawca nie może dowolnie potrącać sobie słusznych jego zdaniem należności. Zgodnie z omawianymi przepisami wolno pracodawcy potrącić tylko następujące należności:

a) bieżące i zaległe daniny i opłaty publiczne w granicach ustawowego upoważnienia pracodawcy do ich potrącania,

- b) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych lub egzekucyjnych,
- c) zaliczki pieniężne udzielone na poczet wynagrodzenia,
- d) kary umowne nałożone przez pracodawców.

Potrącenia wskazane pod a) i b) dokonuje się całkowicie z tym, że punkt b) w granicach ustanowionych przepisami ustawy. Łączna suma potrąceń a), b) i c) nie może przewyższać połowy wynagrodzenia przypadającego do wypłaty. Potrącenia kar umownych dokonywane są całkowicie, jednakże suma kar nie może przekraczać 10% wynagrodzenia przypadającego do wypłaty już po dokonanych potrąceniach a), b) i c).

Prawo pracownika do wynagrodzenia jest jego osobistym przywilejem i prawo to nie może być odstąpione innej osobie.

Z chwilą gdy pracownik opuszcza miejsce pracy, czy to na skutek wypowiedzenia czy własnej rezygnacji, pracodawca obowiązany jest mu zwrócić natychmiast wszystkie świadectwa znajdujące się u pracodawcy w przechowaniu. Jednocześnie na żądanie pracownika obowiązkiem pracodawcy jest wydanie mu niezwłocznie, a w żadnym wypadku nie później niż w ciągu miesiąca od daty żądania, świadectwa odnośnie czasu trwania pracy i rodzaju zatrudnienia pracownika.

Kwestia żądania i wydawania świadectw pracy jest niejednokrotnie przyczyną sporu między stroną pracodawczą i pracobiorczą. Niejeden pracodawca, któremu pracownik — mówiąc trywialnie — zaszedł za skórę, pragnąłby w pewnym stopniu zrewanżować mu się i swoje uczucia przełożyć na papier będącym świadectwem pracy i w ten sposób dać wyraz swej nieprzychylniej opinii o pracowniku. Z drugiej strony niejeden pracownik, uważający się w swej pracy za orła, pragnąłby, żeby świadectwo pracy było pewnego rodzaju hymnem pochwalnym jego czynów i osiągnięć, którym mógłby błysnąć i olśnić następnego z kolei pracodawcę. Przepisy prawne rozporządzenia o umowie o pracę pracowników umysłowych zabraniają pracodawcy umieszczania w świadectwie pracy jakichkolwiek znaków lub uwag — oczywiście ujemnych — mogących pracownikowi utrudnić znalezienie innej pracy. Jeżeli natomiast chodzi o nieraz zbyt wygórowane pretensje pracownika, to przepis prawny nakłada na pracodawcę obowiązek jedynie umieszczenia w świadectwie, jak długo dany pracownik pracował i w jakim charakterze. Umieszczenie jakichkolwiek innych pochlebnych dla pracownika określeń lub uwag jest całkowicie dopuszczalne, lecz stanowić one mogą jedynie wyraz dobrej woli pracodawcy i zadowolenia ze spełnionej pracy w jego przedsiębiorstwie.

(Dalszy ciąg nastąpi.)

inż T. Skusiewicz.

Ogólnokrajowe Targi Jesienne „Odzież i Dom” w Poznaniu

W dniach od 21—30 września br. odbędą się w Poznaniu pierwsze po wojnie Targi pod hasłem „Odzież i Dom”. Na ten cel zostaną przeznaczone pawilony nr. 5, 6 i 7. tj. część hal targowych od ul. M. Focha. Opłata za metr kw. wynosi zł 1.000,— w hali, zł 500,— w podcieniu i zł 300,— na wolnym polu. Wielkość stoisk przewiduje się na 30 mtr. kw.

Te pierwsze powojenne Targi w Poznaniu będą zajmowały z konieczności małą przestrzeń Targów, które znacznie zostaną rozbudowane do wiosny przyszłego roku, tak, że Międzynarodowe Targi w Poznaniu odbędą się na przyszły rok w normalnym przedwojennym terminie (koniec kwietnia początek maja). Projektowana na przyszłość po-

wierzchnia Targów wynosi 100.000 mtr. kw. zabudowanej powierzchni w stosunku do 44.000 mtr. kw. przed wojną. Ogólnopolski konkurs architektoniczny na odbudowę Targów zostanie wkrótce rozpisany.

Najbliższą imprezą targową zagraniczną urządzaną przez Międzynarodowe Targi w Poznaniu będą Targi w Sztokholmie w czasie od 24. 8. — 30. 9. br.

Przy tej sposobności informujemy Czytelników, że pierwsza międzynarodowa wystawa światowa odbędzie się w Londynie w roku 1951, gdzie Polska wybuduje własny pawilon.

Ogłoszenia przyjmuje dla instytucji i przedsiębiorstw państwowych oraz firm pozostających pod zarządem państwowym „P. A. P.” Polska Agencja Prasowa, Poznań, Sew. Mielżyńskiego 8 — telefon 42-63.

Redakcja: Izba Przemysłowo-Handlowa
w Poznaniu, ulica Mickiewicza 31
Tel.: 78-62, 23-65, 23-66

Ogłoszenia przyjmuje „PAR” Polska Agencja Reklamy Fr. Krajna — Spadkobiercy Poznań, ul. Fr. Ratajczaka 7 — Tel. 30-80 i oddz. Kraków Rynek Gł. 46 — Tel. 503-66

Administracja: Księgarnia Wilak Poznań, ul. Kantaka 10 — Tel. 44-40
Konto P. K. O. — V - 4085
Cena numeru 10,— zł, prenumerata kwartalnie 100,— zł